

El club de la ciència

La malaltia del son està a un pas de ser eliminada. L'Agència Europea del Medicament (EMA) acaba d'aprovar un fàrmac, l'acoziborole, que cura la variant més freqüent amb una dosi única.

Aquesta bala de plata podria donar el cop de gràcia a la malaltia transmesa per la mosca tse-tse. La teràpia existent requereix hospitalització i combinar pastilles i injeccions durant dies. L'acoziborole es dona en un únic subministrament de tres pastilles. Això obre la porta a atacar la malaltia on s'amaga: a les comunitats on una hospitalització és molt difícil.

Però el gir nacionalista de la política global posa en entredit aquest avenç. Les retallades en la cooperació dels EUA i Europa, les guerres i la desídia davant el canvi climàtic es conjuren per arrabassar a la humanitat els beneficis de la investigació. No seria la primera vegada que la malaltia del son s'escapoleix: després de dècades de reducció, aquest mal ja va repuntar als anys 80.

La malaltia del son és causada per un paràsit que penetra al cos per la picada de la mosca tse-tse. Primer circula per la sang causant febres, després penetra al cervell i causa trastorns i convulsions que deixen el pacient postrat.

«Els pacients tendeixen a dormir durant el dia, perquè no poden dormir a la nit», explica Francisco Bartolomé, referent de malalties tropicals desateses de Metges sense Fronteres. «És una de les poques malalties segurament letals si no es fa cap cura», explica Luis Pizarro, director executiu de la Iniciativa Medicaments per a Malalties Oblidades (DNDi), creadora del nou medicament. La majoria de casos es diagnostiquen al Congo, la República Centreafricana i el Sudan del Sud.

Arsènic que mata

La primera teràpia, el melarsoprol, es va desplegar en la primera meitat del segle XX. Aquest fàrmac conté arsènic i mata un de cada deu pacients tractats. Les campanyes de tractament, combinades amb el control de la mosca tse-tse, van reduir casos. Però la tendència es va invertir després dels anys 60, quan molts d'aquests esforços es van interrompre, durant la descolonització i el mal va repuntar als anys 80.

El 1999, Metges sense Fronteres va rebre el premi Nobel de la pau. L'organització va invertir els ingressos a crear el DNDi. Aquesta coalició de centres d'investigació, governs i oenagés busca solucions per a les malalties oblidades, aquelles sobre les quals les farmacèutiques no volen invertir perquè no tenen expectativa d'un retorn.

El 2009, el DNDi va aconseguir el NECT, una combinació de píndoles i injeccions que tracta la malaltia del somni greu, la que afecta el cervell, sense gairebé efectes col·laterals. El 2018, va desenvolupar el fexinidazole, un tractament oral per a la malaltia lleu, en la seva fase a la sang.

Els casos diagnosticats han caigut des de 38.000 el 1998 a menys de 600 el 2024.

Bala de plata contra la malaltia del son

L'Agència Europea del Medicament ha autoritzat l'acoziborole, una teràpia de dosi única a base de tres pastilles que pot erradicar aquesta malaltia a curt termini

✍ Michele Catanzaro

«Però n'hi podria haver molts sense diagnosticar, perquè es donen en zones rurals, pobres, en zones de conflicte, i perquè es poden confondre amb meningitis o ràbia», explica Bartolomé. L'Organització Mundial de la Salut (OMS) estima que hi ha 1,5 milions de persones en risc d'infecció.

Les teràpies existents, complexes i llargues, són molt difícils d'aplicar amb poblacions pobres. «L'ideal era un fàrmac oral que servís per a totes les formes de la malaltia i que es prengué una sola vegada. És molt estrany aconseguir una utopia, però l'hem aconseguit», explica Pizarro. L'acoziborole inhibeix un enzim del paràsit, i impeding que es multipliqui. La seva eficàcia està demostrada amb la variant gambiana, que representa el 94% dels casos.

El DNDi va implicar els països afectats; investigadors de primera, a la Fundació Bill Gates i diversos governs europeus perquè possessin fons i a la farmacèutica Sanofi perquè produeixi el medicament gratuïtament. I finalment, va obtenir l'aprovació de l'EMA: aquesta bolla és suficient per a l'acceptació del fàrmac de part tant dels països africans com de l'OMS. Ajuntant puzzle d'aquest tipus, el DNDi ha

El DNDi ha aconseguit una dotzena de fàrmacs per a malalties oblidades

aconseguit una dotzena de fàrmacs per a malalties oblidades.

La malaltia del son no es pot erradicar, perquè es propaga també entre animals, però sí que es pot eliminar: amb això s'entén que no afecti els humans durant anys. L'objectiu de l'OMS –aconseguir l'eliminació el 2030– sembla pròxim gràcies a l'acoziborole.

Però Pizarro hi destaca tres obstacles. Primer, la retallada en els programes de cooperació que estan aplicant molts països. Segon, la inestabilitat global i tercer, el canvi climàtic i la desforestació, que empenyen la mosca tse-tse a llocs on no

La investigadora del DNDi Mariame Camara, amb una píndola d'acoziborole, a Guinea. / BRENT STIRTON / GETTY IMAGES FOR DNDi

Després de dècades de reducció, aquest mal va repuntar als anys 80

hi era. Els governs d'extrema dreta no prometen millorar aquests factors. Però això es podria regirar contra els seus propis ciutadans. «Els boroles, la família de medicaments de l'acoziborole, poden servir contra malalties com el Chagas, que ja són un problema en països com Espanya. Aquestes investigacions també beneficien Europa. No es tracta que el ric ajudi el pobre, sinó que ens ajudem entre tots», conclou Pizarro.